

כך הם מדברים

לפעמים ניתן למצות את רוחה של תקופה בכמה פסוקים. האנשים המפליטים פסוקים אלה אינם מודעים לחשיבותם. המלים יוצאות מפיהם, סתם כך, בלי מחשבה יתרה. אך איכשהו הם מצליחים לבטא את השקפת-עולמם של ציבורים גדולים. הנה כמה פסוקים כאלה: יונה אברושמי, הנאשם ברצח אמיל גרינוצ'וויץ, במהלך חקירתו כידי איש השב"כ:

"רימוזיד נזרק רק אחרי שהסתיימה שירת התיקווה עלייך המפגינים (של שלום עכשיו). דבר זה מעיד שעשה זאת יהודי שאוהב את המדינה!"

סואד

תתאלוף (מיל') בנימין (פואר) בן-אליעזר, מי שהיה שליט השטחים הכבושים, כיום מס' 2 ברשימתו של עוזר וייצמן, אחרי שחבריה-המחזרת טענו כי הוא שיבח באוזניהם את הפיגוע בראשי-הערים הערבים: "תמיד ציינתי והרגשתי את הסכנה הטמונה במעשים כגון אלה. שהרי מי שעושה דברים כאלה לערבים, עלול לעשותם ליהודים!"

משמע: כשזה נעשה לערבים, מילא. אבל אם יש סכנה שיעשה גם ליהודים... מתייהו דרובלס, ראש מחלקת-ההתיישבות של ההסתדרות הציונית מטעם תנועת-החרות: "הערבים מתפשטים כסרטן מסביב לירושלים!" ואחרי כל אלה, כמובן, אימרות-השפר של סגן-יושב-ראש בית-המחוקקים של מדינת-ישראל חברה-כנסת מאיר הכן-אבירוב, איש תנועת-החרות, על נאשמים ערביים כמישפט רצח, שלא הורשעו עדיין בריון: "צריכים לנקר להם את העיניים ולרטש להם את המעיים!" והנ"ל על האמהות השכולות, שהפגינו נגד מילחמת-לבנון: "פרות הבשן!"

זכור את פוטמפה

קפצתי רגע לבית-המישפט המחוזי בירושלים, בלב העיר הערבית, כדי להתרשם מחוותם של נאשמי-המחזרת. ליד הבניין ראינו אוטובוס של מטיילים. כפנים ישבו כשני תרסירים צעירים עליונים. מפעם לפעם בקע מן האוטובוס קול-שירה. לא שמתי לב אליהם. שאלתי את אחד העיתונאים: "היכן נאשמי המחזרת?" הוא הצביע על האוטובוס ואמר: "הנה הם." המטיילים העליונים, בעלי הכיפות והזקנים השחורים, שרמו זה לזה להפליא. נאשמים בכמה מן המעשים המטורפים והנתעבים ביותר בתולדות ע"י-ישראל. אבל הם לא נראו מודאגים. איש מהם אינו מצפה לבלות את חייו בכלא. בתוקף מאסר-עולם שהוא עונש-חובה לא רצה על פי חוקי ישראל. ולמה שיראגזו אין הם מובלים בכבלים, ככל נאשם אחר, יהודי, ועל אחת כמה וכמה ערבי. פירסום שמותיהם נאסר עליידי בית-הדין. מי שפוטמפה בניגוד לחוק, הם מקבלים אורחים וקרובים. גרולי המדינה מקבלים אצלם כדי לעורדם. ציבור גדול במדינה עורך להם פסטיבל.

לי זה מוכיר שם אחד: פוטמפה. לבעלי היכרון הארוך, זהו שם המעלה ויכרונות נוקבים מאוד. ב-9 באוגוסט 1932 פרצה בחברה של בריונים, חברי פלוי גות-הסער, לביתו של פועל-מיכרות קומוניסטי בשם פיזרוש. הנאצים בעטו בו עד מוות, לעיני אמו. זה היה בכפר קטן שאיש לא שמע את שמו עד אז: פוטמפה, במחוז שלזיה.

כעבור 13 יום נידונו במישה מאנשי פלוגות-הסער למות בעוון רצח זה. המיקרה היה ברור לגמרי, הרצח היה אכזרי במיוחד, ולא היתה לכית-המישפט כל אפשרות אלא להטיל את העונש המירבי. רוב דעת-הקהל בגרמניה קיבל את פסק-הדין בהסכמה.

הנאצים יצאו מכליהם מרוב זעם. ולא בכרי. בדרך כלל נהגו בתי-הדין בפולין של ויימאר להתייחס כסלחנות רבה לבריונים הנאציים. שעסקו אז מדי יום בקרבנות-רוב, בהכאת יהודים, בהתנפלויות על יריבים ובמעשי-אלימות אחרים, שהסתיימו לא פעם במוות. בעור שבת-המישפט דנו את הקומוניסטים בכל חומרת הדין, הם התייחסו אל הנאצים כאל בנים תועים. שטטו מן הדרך, אך שיש להכיר במניעיהם הפטריוטיים הטורחים. השופטים היו כמעט כולם אנשים שמרניים-ימניים, שהתחנכו במי הקיסר, והם ראו בנאצים אנשים ימניים כמוהם. המפריזים קצת במעשיהם.

אדולף היטלר עצמו היה נתון במצב קשה. מצד אחד השתדל או במיוחד להתחזות כאיש מתון, הפועל רק במיסגרת החוק והבחירות הדמוקרטיות. כדי להגיע לשלטון, היה עליו לרכוש את ליבם של אלי-ההון, שמימנו את מילגתו, ושל אלופי הצבא, שהיתה להם השפעה רבה. לכן לא רצה או היטלר להפיע כאיש רדיקלי. אך בקרב רבנות חברי פלוגות-הסער היתה ההתרגשות רבה, והיטלר חשש שמא יאברו חסידיו הרצחניים את האמון בו. הוא בחר בדרך הראשונה. הוא שיגר לגרמניה למות מיכר שזכה בפירסום רב: "חבריי, מול פני פסק-דין מילצתי זה, אני חש שאני קשור אליכם בקשרים של נאמנות ללא-גיבול. מרגע זה,

שיחורכם הוא לגבינו שאלה של כבוד. חובתנו היא להילחם בממשלה אשר יכלה להרשות דבר כזה!" מפקד פלוגות-הסער, ארנסט רום, הורשה לבקר אצל הגרוננים למוות והבטיח להם שלא יוצאו להורג, ואכן, כעבור כמה ימים הומתק פסק-דין-המוות והוחלף במאסר-עולם. כעבור חמישה חודשים הגיעו הנאצים לשלטון, הרוצחים שוחררו והפכו גיבורים לאומיים.

המשך רשום, בין השאר, בתולדות ע"י-ישראל.

סיפור אהבה

הרומן שלי עם בוחרי ישראל (להבדיל מאזרחי ישראל, ועל אחת כמה וכמה מקוראי ישראל) הוא סיפור של התפוכות. הוא התחיל בירח-דבש ב-1965. החלטתי לעשות אז דבר שלא היה לו תקדים: לקיים רשימה חדשה לכנסת, רשימה שלא היתה המשך של משהו, פלג של משהו או זנב של משהו. דבר חדש לגמרי, המייצג גישה חדשה לבניית החברה והמדינה. בניגוד לכל הנבואות, רשימה זו פרצה את אחוזה-הסימה. היא

וכתה ב-14,124 קולות, שהיו כ-1.25% של הקולות הכשרים. כשקיבל פינחס ספיר הגדול, במטה מפא"י, את התוצאות, הוא אמר: "זה מעניין מאוד, כי הקולות שלהם מפורזים באופן שווה ברחבי הארץ."

לפני הבחירות הבטחתי לבוחרים שלי שאהיה נוכח בכל ישיבות המליאה, וקיימתי הבטחה זו. בעזרת אמנון זיכרונ, שהיה מעין מנכ"ל הסיעה, הפכה הסיעה את הכנסת על ראשה. המצאנו את שיטת האפשרות, שהיתה עד אז מונחת. הכנסנו חיים לרשימת לשיטת הצבעה-לסדר-היום והצעת-החוק הפרטית. השתתפנו בכל ריון, ולכל אחד מהם התכוננו כראוי. בתוך כמה שבועות שונה תקנון-הכנסת לכבודנו (ונגדנו). השתמשנו בכל הרכיבים הלגיטימיים והאפשריים כדי להשיג לרשימה, שאותן באנו לייצג בכנסת. אך לא עסקנו בפעולות זולות, לא המצאנו סקנדלים, לא עברנו בשביל הכותרת בעיתון.

זה היה רומן כביף. עברתי כמו משוגע. כמשך ארבע שנים לא ראיתי כמעט את השמש, שלא לדבר על פתחים. לא הייתי בקולנוע (טלוויזיה לא היתה אז עדיין). הופעתי לפני ציבורי אורחים, ובאותו הזמן גם המשכתי לעבוד כעורך-בפועל של העולם הזה.

עברתי בחשק וכשימחה. הרגשתי כי הציבור מעריך את העבודה הזאת. אפילו העיתונות, שהיתה עוינת אז כמו היום, חילקה לי מדי פעם מחמאה בחצי-פה.

הרומן הזה התחדש כעבור ארבע שנים. ניגשנו לבחירות על סמך פועלנו בכנסת, וזכינו ב-16,853 קולות. שהעניקו לנו שני מקומות בכנסת. הוכחנו כי הופעתנו לא היתה קוריוז חרי-פעמי.

במיסגרת התנועה (תנועת העולם הזה — כוח חדש) פעלו הרבה אנשים טובים ומוכשרים. אך בעיקרה היתה זאת "רשימה אישית", כי טובת-העם התמקדה במי שהופיע בראש הרשימה. מבחינה זאת פרצנו את הדרך לסוג חדש של רשימות, שבאו בעיקבותינו — משולמת אלוני עד עוז וייצמן, מר"ש ועד שינוי, שלא לדבר על שמואל פלאט-שרון ואריאל שרון.

בכנסת השביעית עברתי כמו בשישית. הצעות-החוק שלנו הפכו שצידי, לא מפני שהתקבלו, אלא מפני שעוררו יוכוח ציבורי ויצרו דעת-קהל: החל בחוק להתרת הפלות ויחסים הומוריסטסואליים, וכלה בחוק להסעה-חיים של חיילים ולהקמת רשות ארצית לשפתי-הים. כמה מהרעיונות שלנו — למשל, לתת לכל צעיר זאת פרצנו את הדרך לסוג חדש של רשימות, שבאו בעיקבותינו — משולמת אלוני עד עוז וייצמן, מר"ש ועד שינוי, שלא לדבר על שמואל פלאט-שרון ואריאל שרון.

כאשר ניגשנו לבחירות לכנסת השמינית, יכולנו לבטוח בניצחוננו. עבודתנו הפרלמנטרית זכתה בשבחים מפי ידידים, ועוד יותר מפי יריבים. לא מעלנו באמונה של איש מבוחרינו. דבקנו ברעיונות שרצנו אותם בבחירות, ופעלנו למענם כפי שלא פעל איש למען רעיונותיו בכנסת. מאמצינו לא נחלשו אף לרגע. נבואותינו הפוליטיות ההגשמה במלאו עם פרוץ מילחמת

יוס"הכפורים, אשר מפניה הוחרנו שוב ושוב. אולם בבחירות לכנסת השמינית, שנערכו ביום האחרון של 1973, לא עברנו את אחוזה-הסימה. רק 10,469 איש ואשה הצביעו בעדנו — 6384 פחות מאשר בפעם הקודמת.

מרוע? קשה לדעת. הזכירו הרבה סיבות. אמרו שלמחרת המילחמה היו הבוחרים מבלבלים, ודעתם של רבים התבטאה מרוב זעם על המערך, עד כי היו מוכנים להצביע אף למען הליכוד. אמרו שהבוחרים שלנו היו כה בטוחים בניצחוננו, עד כי החליטו לתת צ'אנס גם לרשימות חדשות, כמו ר"ץ ומוקד. אמרו שהקהל הזה הוא קל-דעת מטיבעו, שהוא הולך אחרי האופנה, כמו אשת-חברה המחפשת מדי פעם בוטיק חדש. אך אף אחד לא אמר שהתאכזבו מאיתנו, שלא קיימנו מה שהבטחנו, שעבודתנו הפרלמנטרית לא היתה טובה.

אני מודה שאני שומר עדיין טינה מסוימת כלפי אותם 6384. איני חושב שמישהו עשה לי טובה כאשר הצביעו בעד רשימתי. העמרתי את עצמי לרשות הציבור כדי למלא תפקיד מסויים, מילאתי תפקיד זה באמונה, ואז פיטר אותי המעסיק שלי — ציבור הבוחרים.

על כל פנים, אותם 6384 קיבלו על עצמם אחריות כבדה, אף אם לא היו מודעים לכך. כאשר הרסו את רשימתנו, הם שברו את הגוף היחידי שסכיבו יכלו להתאחד, ברבות הימים, כל כוחות-השלום. גרוע מזה — הם הרסו לצמיתות את המוראל של כוחות-השלום. הם הוכיחו כי הרבקות ברעיונות השלום היא רעל פוליטי. הם שיכנעו את הכל כי עבודה פרלמנטרית מטורה אינה משתלמת, ואכן, יורשינו בכנסת לא עסקו עוד בעבודה פרל-מנטרית רצינית, אלא בפעולות של יחסי-ציבור, כסקנדלים מפונקרים, ברדיפה בלתי-נלאית אחרי כותרות.

מאז הלך מחנה-השלום מדחי אל רחוק, כשהמוראל שלו יורד מבחירות לבחירות. ב-1977 הצטרפנו למחנה שלי, שזכה בשני מגדאטים (במקום השלושה שקיבלו תנועת העולם הזה ומק"י ב-1969). נכנסתי שוב לכנסת במיסגרת הסכם של רוטציה, אך ירחה-הרבש חלף. כמו בשוואץ שניים, שוב לא חזר הקסם של האהבה הראשונה. עברתי שוב כמיטב יכולתי, אך זה לא היה זה. לא היתה לי עוד האמונה בציבור-הבוחרים. במיסגרת שלי, על נפתוליה וקנוניותיה הבלתי-פוסקות, לא יכולתי לעשות את רוב הדברים שעשייתי בכנסת שהייתי חופשי לפעול על פי מצפוני והבנתי, בעצה עם אנשים שחשבו כמוני. התפטרתי מן הכנסת בצרף, בלי צער רב.

ב-1981 לא הצגתי עוד את מועמדותי לכנסת, אלא במקום סימלי, בסוף הרשימה, וכך עשיתי גם השנה. הדחף הפנימי לשרת את הציבור בתפקיד זה רפה בליבי.

אולי אין זה צורך להאשים בכך את 6384 האנשים הטובים שעברו ב-1973 לרשימות אחרות. אולי זה אבסורד להתייחס לסיפור של הצבעה פוליטית כמו אל אהבה נכזבת. אך מה אני יכול לעשות? נותרה בי ההרגשה שהם נברו בי. ומכל המכות שמחו סבלתי בחיי, המכות היחידות שאיני יכול לשכחן ולסלחן הן מעשי-בגידה.

הסכנה של חיים יבין

כמו כל המדינה, אני אוהב את חיים יבין. הוא מגיש את החדשות באופן אינטליגנטי. הוא תרבותי. הוא נעים.

והוא מסוכן מאוד. רווקא מפני שהוא תרבותי. מפני שהוא נעים.

כי בגלל חזונו הנעימה והתרבותית, אין הצופה חש בשינוי הנורא שחל בדברים היוצאים מפיו.

יבין

פעם היו כפיו של חיים יבין חדשות על הישגים מרעיים ותרבותיים, יוזמות ריפולמטיות, מעשים טובים. אימרות-השפר של גדולי-המדינה וראשי-הציי בור, שצוטטו בחדשות, היו דברים מתקדמים פחות או יותר, או לפחות סבירים.

עכשיו מספר חיים יבין על רצח שבויים, עינויי אסירים, גילוי אירגוני-טרור יהודיים, ברבי-שבח של שרים וח"כ רייכנרט לרוצחים ולמפוצצני

מיסגדים, אימרות שפר של קנאים חשוכים. וכל זה כחדשות שיגרתיות, לגיטימיות.

תוך כמה שנים עבר חיים יבין מטלוויזיה נוסח ארצות-הברית לטלוויזיה נוסח חומייני, מאיטליה לאל-סלואוארו, מלונדון ליוהנסבורג.

בווריא, אין הוא אשם. אין הוא כותב את החדשות, קל וחומר שאינו עושה אותן. אין הוא אחראי למעשים, ואין הוא אחראי לכיזוב השיטתי.

אבל פניו שלו מופיעות על המירקע. והפנים התרבותיות, הנעימות, מעלימות מלב המאוינים את השינוי הנורא אשר חל במדינה, ואשר חל במיוחד בטלוויזיה עצמה, שהיא עכשיו מכשיר של שיפתי-מוח גסה בירי גושי-אמונים — התחיה — המחזרת — יבין? — הליכוד.

חיובו הנעים ממתיק את הגלולה, אך כאשר זאת גלולה של סטריכנין או ציאניד, יתכן כי עטיפתה המתוקה מהווה סכנה בפני עצמה.